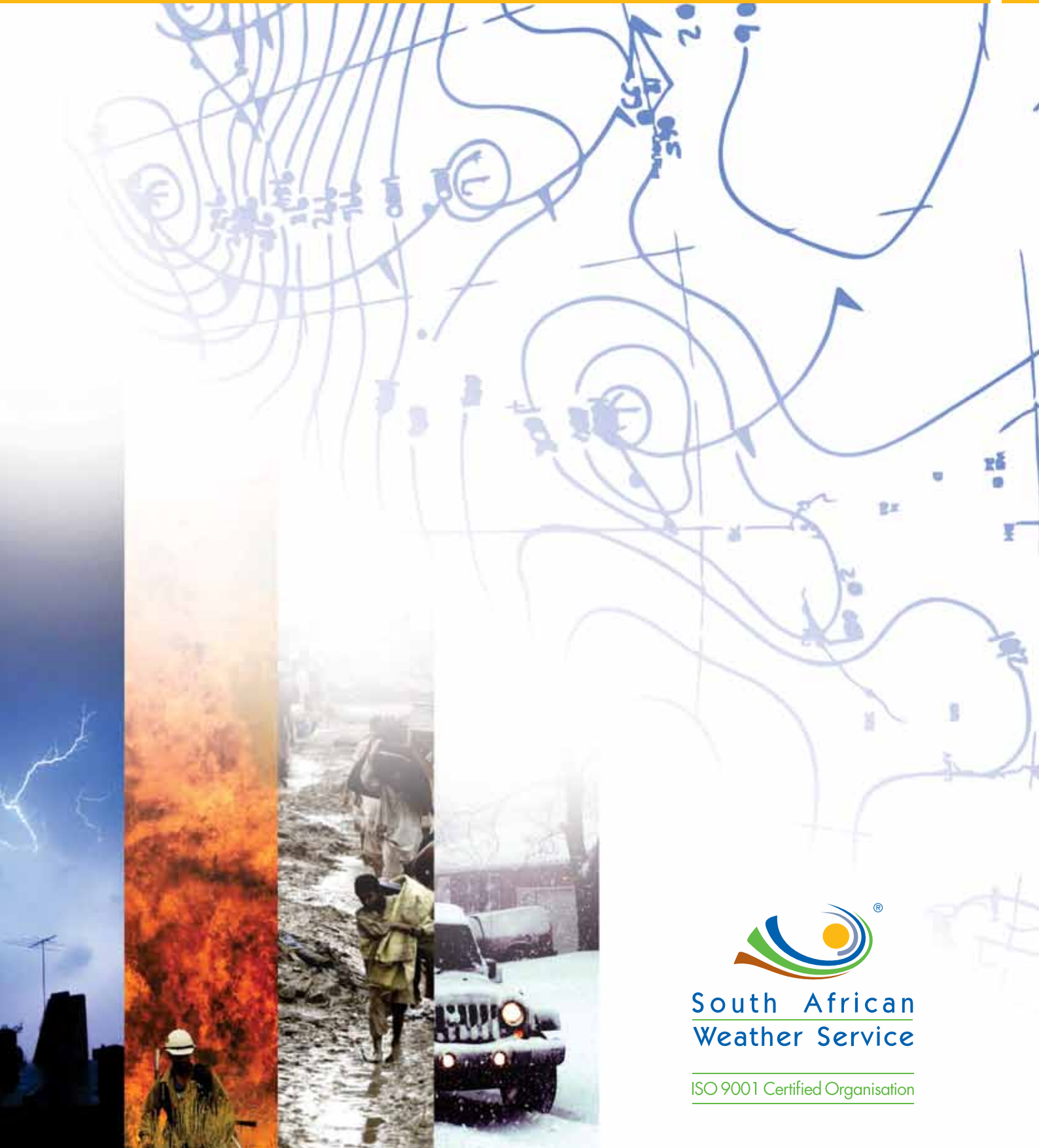

Fulo la nga ha tsivhudzo ya mutsho zwitshavhani

South African
Weather Service

ISO 9001 Certified Organisation

1. Mvula ya mibvumo
 2. Nyimele dza mutsho dzi elanaho na mvula dza mibvumo
 - Lupenyo
 - Dumbumazwikule
 3. Dumbumukwe la Throphikhaḷa
 4. Miḡalo
 5. Mimuya ya maanḡa
 6. Murotho na gammbugo
 7. Khuli
 8. U sa dzudzanyea ho kalulaho na lutsinga lwa mufhiso
 9. Nyimele dzine dza ita uri mulilo u phaḡalale
-

Mvula dza mibvumo ndi mini nahone dzi itisa hani?

Tshirwe tsha nyimele dza mutsho tshi mangadzaho kha dzingamufhe, nga maanḁa nga ngomu ha shango ndi **mvula ya mibvumo**. Mibvumo iyi i bva kha makole o vhumbeaho kha dzingamufhe ane ha ngo ima fhethu huthihi. Dzingamufhe ḁi so ngo dzudzanyeaho ndi nyimele ine ya bvelela kha dzingamufhe musi muya une wa khou gonya nḁha u tshi khou dudela na u vha u so ngo tsitsikana u fana na muya u re hanefho na uri u aluwa u tshi ya. Muya une wa khou gonya, u a fhola, fhedzi arali kha dzingamufhe hu tshi kha ḁi vha hu so ngo dzudzanyea, muya uyu u ḁo fhisa u fhira muya u re heneffo, nahone u ḁo dzula u tshi khou gonya.

Zwi tshi khou itiswa nga uri muya une wa khou gonya u khou fhola, nga vhuya muya u ḁo khwaḁha ha thoma u vha na muluḁeo. Aya ndi maitele ane muḁimuwo wa maḁi wa shanduka kha dzingamufhe wa vha marotha a vhonealaho a maḁi ra kona u a vhone sa makole.

Hu na nyito tharu dzine dza ḁuḁula u thoma ha kutshimbilele kwa u gonyela nḁha kwa dzingamufhe kune kwa vhangha u vhumbea ha makole na mvula ya mibvumo. Tsha u thoma, hu vha na muḁhiso muhulwane nḁha ha mavu nga tshifhinga tshine ḁuvha ḁa vha ḁi tshi khou fhisesa nga ḁwedzi u fhisesaho wa ḁwaha. Muya u re shangoni u a fhisesa ngauri u vha u so ngo tsitsikanesa, u a leluwa sa zwenezwo u ḁo thoma u gonyela kha dzingamufhe.

U gonyela nḁha hu nga ḁuḁuwedzwa nga u gonya musi tshileme tsha muya u vhudzulaho u tshi rwana na thavha kana mutshilinzhi wa thavha wa kombetshedzea u gonya. Izwi zwi ḁivhea sa mvula ya mibvumo ya orografiki. Nḁila ya vharuru ine makole a mubvumo a nga thoma u bvelela ngayo ndi musi u vhudzula nga u ḁavhanya ha tshileme tsha muya u rotholaho nga murahu ha lutsinga lu rotholaho hu tshi vhudzula nga fhasi ha muya u fhisa zwa kombetshedza uri muya u dudelaho u gonye. Arali hu na murongwe wo linganaho kha muya u dudelaho, makole a ḁo vhumbea muya u dudelaho. Lushaka ulu lwa mvula ya maḁumbu lu vhidzwa u pfi lutsinga lwa mvula ya maḁumbu.

Luvhilo lune muya u dudelaho wa bva khalwo lu tshi gonya lu tshi ya kha dzingamufhe kanzhisa lu fhira 10 m/s, fhedzi lu nga kha ḁi fhira 30 m/s. Mvelelo idzi dza makole a maḁumbu dzi aluwa nga nḁila yo leluwaho u swika kha vhunḁha ha 12 km. Kha ḁa Afrika Tshipembe throposifi i bvelela kha vhunḁha ho linganelaho na u thivhela u bvela phanḁa kha u sika makole. Sa zwenezwo, makole a tou phaḁalala uri a kone u vhumbea makole ane a nga hamula.

Maga o fhambanaho a mutevheḁhaḁu wa mvula ya mibvumo

Nga tshifhinga tsha mutevheḁhaḁu wa mvula ya mibvumo hu na maga mararu ane a vhonealaho. Makole a mubvumo a fhedza tshifhinga tshi re fhasi ha awara, fhedzi a si makole a mubvumo oḁhe ane a bvelela nga mutevheḁhaḁu wa maga mararu.

Nga ḁiga ḁa u thoma, ḁine ḁa vhidzwa sa makole mvumi, kanzhisa hu na lutsinga lwa muya une wa khou gonyela nḁha makoleni une wa vha na maanḁa lune wa nga fara marotha a

makole na marotha a mvula o no vhumbeaho ane o papamala kha makole. Makole a aluwa nga kuitele kwo fhambanaho na u vha mahulwane na u lemela u swika lutsinga lune lwa khou gonya lu si tsha kona u a hwalu kha gole ḁa mubvumo.

Kha vha dzhieḁe nḁha: Marotha a makole ndi maḁuku nga nḁila ine a ita marotha a dzimilioni ane a vhumbea marotha a mvula o linganelaho ane a vha na dayamitha ya 2mm.

Makole a mubvumo a swika mathomoni a ḁiga ḁavhuvhili musi hu tshe na lutsinga lune lwa khou gonya kha tshipiḁa tshithihi tsha makole tshine tsha ita uri makole a ḁi aluwa a tshi ya, ngeno kha tshirwe tshipiḁa tsha makole ho no vha na lutsinga lwa muya lune lwa khou tsela fhasi zwi tshi khou itiswa nga marotha a mvula ane a khou thoma u lemela a tshi khou wa sa mvula. Mafheloni a ḁiga ḁavhuvhili, ḁine ḁa ḁivhea sa ḁiga ḁa u fhedza, mvula ya mibvumo i vha yo no kalula hu **na lupenyu na mibvumo** khatihhi na tshifhango arali tsho vhumbea makoleni. Nga zwiḁuku u tsela fhasi hu ḁo phaḁalala na gole u swika kha ḁiga ḁa vharuru na ḁa u fhedza, zwine zwa vha ḁiga ḁa u dzika hune ha vha na lutsinga lwa muya une wa khou tsela fhasi kha makole na u na ha mvula. Ngauri a hu tshe na lutsinga lwa muya lune lwa khou gonya, makole ha tsha aluwa nahone musi marotha mahulwane a mvula o no wa oḁhe makoleni, makole a a balangana hu sa athu u fhela tshifhinga ḁuvha ḁa mbo ḁi bva.

Mvula ya mibvumo i nga vha na gole ḁi vhinḁuluwaho kana sele, fhedzi mvula ya mibvumo i vhonealaho kha ḁa Afrika Tshipembe i na zwigwada zwa sele dzine dza bvelela inwe nga murahu ha inwe i tshi fhedza minete ya 30 u ya kha 40. Fhedziha, dziḁwe mvula dza mibvumo dzi phaḁalala kha tshipiḁa tshihulwane na u fhedza tshifhinga tshihulwane. I vhidzwa u pfi mvula ya mibvumo ya 'sele khulwane'. Lushaka ulu lwa mvula ya mibvumo lu fhedza tshifhinga tshilapfu na uri i na lutsinga lwo khwaḁhaho lune lwa fhedza tshifhinga tshilapfu lune lwa gonya na u tsa makoleni. Kanzhisa i vhumbea tshipiḁa tsha muya wa maḁumbu – mutalo wa mvula ya maḁumbu ane a tshimbila oḁhe.

Tsivhudzo nga u angaredza musi hu na mvula ya mibvumo

- Arali vha nḁa **VHA SO NGO** dzumbama nga fhasi ha miri.
- Kha vha thetshesele radio na TV uri vha wane tsivhudzo.
- Arali zwi tshi konadzea kha vha dzule nga ngomu nḁuni hu si tsini ha mafasiḁere.
- Kha vha valele zwifuwo na u fukedza dzigoloi.
- Kha vha puḁakulule zwishumiswa zwa muḁagasi zwoḁhe.
- Vha so ngo ḁamba shawarani kana bafuni kana u shumisa luḁingo.
- Arali vha tshi khou reila, **KHA VHA IME** vha pake nga thungo ha bada hu si na miri, mapala a muḁagasi na mielela.

2. Nyimele dza mutsho dzi elanaho na mvula dza mibvumo

Mvula ya mibvumo inwe na inwe i bveledza lupenyo, mikumbela na maḍumbu, tshifhango na uri kha nyimele dzo kalulaho i ḍisa ḍumbumazwikule.

• LUPENYO

Musi hu na mubvumo, kha vha dzhene nga ngomu!

Lupenyo lu itea kha mvula ya maḍumbu inwe na inwe naho-ne lu fanela u lavhelelwa musu mvula ya maḍumbu i tshi tou thoma.

Lupenyo ndi mini?

Lupenyo ndi lutsinga lwa fulufulu muyani, zwipali zwine zwa vha negethivi na phosethivi zwi tshi kuvhangana nga fhasi na nga nṱha ha gole, musu mutsiko wa u ṱangana vhuḱati hazwo u tshi vha na maanḍa, zwi bveledza fulufulu. Fulufulu li li vhone na nga lupenyo lwa tshedza makoleni.

Zwipiḍa zwa vhubvaḍuvha zwa shango, nga maanḍa Kapa Vhubvaḍuvha na Kwazulu Natal, zwi na nyimele nanzhisa dza mpfu dzo vhangwaho nga lupenyo kha la Afrika Tshipembe. Zwenezwo kha vha dzhie nṱha vhupo uvhu.

Mbuno dza nga ha lupenyo

- Hu na tshakha tharu dza lupenyo
 - U bva makoleni u ya fhasi
 - U bva fhasi u ya makoleni
 - U bva makoleni u ya makoleni
- Lupenyo lu rwa fhasi lu swikaho 100 kha muthethe muṱwe na muṱwe.
- 20% ya vhathu vhane vha rwiwa nga lupenyo vha a lovha.
- “Lupenyo a lu rwi luvhili”. Mashudu mavhi izwo lu tou vha lungano. Lupenyo lu nga rwa kha vhupo vhuṱhihi lwo vhalaho.
- Vhunzhi ha u rwa uho hu itea musu mubvumo u tshi thoma kana u tshi fhela.
- Vha swikaho 85% vha zwipondwa ndi vhana na vha-ṱhanga vha re vhuḱati ha miṱwaha ya 18-35 ngauri mibvumo i vha wana vha tshi khou tamba nḍa kana vha tshi khou shuma nḍa.
- Fulufulu li re kha lupenyo luthihi li nga funga guḷupu ya wathi dza 110 lwa maḍuvha a 90.
- Tshikhala tsha u vhuḷawa nga lupenyo ndi 1 kha 2,000.000.

• ḌUMBUMAZWIKULE

Ḍumbumazwikule ndi ḍumbu liṅe la mona li na maanḍa kha phandakati/dayamitha ṱhukhu na uri ndi lone la khombo nga nyimele dzoṱhe dza mutsho.

Ḍumbumazwikule ndi mini?

Ḍumbumazwikule ndi nyimele ya mutsho ine ya bveledzwa nga mvula ya mubvumo, nga maanḍa iyo ine ya elana na tshifhango.

Tsivhudzo ya lupenyo

- Arali vha nga nḍa musu vha tshi vhona kana vha tshi pfa lupenyo lu tshi khou ḍa kha vha wane fhethu ho tsireledzeaho ha u dzumbama nga u **ṱavhanya!**
- Arali mavhudzi avho a nga ima, kha vha bve fhethu afho nga u ṱavhanya, ngauri lupenyo lu nga rwa hanefho hu si kale.
- Musu vha tshi vhona lupenyo lu tshi PENYA kha vha vha mithethe u swika vha tshi pfa BUUM kha mithethe ya 30 – kha vha litshe mishumo yoṱhe ya nḍa vha ṱoḍe fhethu ho tsireledzeaho hune vha nga dzumbama hone. Arali vha vhalo mithethe ya 15 kana ya fhasi kha iyo, lupenyo lu nga rwa hune vha vha hone.
- Vhupo vhu so ngo tsireledzeaho nga tshifhinga tsha mubvumo wa muḍagasi ndi:
 - Zwivhumbeo zwilapfu u fana na miri, ṱhingo na mapala a muḍagasi
 - Tshikwara
 - Nḍu dzi re thungo
 - Maḍini ho vuleaho
 - Zwiḍuni kana zwiḍu zwa piikiniki
- Vha so ngo vha tsini na kana u fara:
 - Zwithu zwa tsimbi u fana na ḍaraṱa, zwigariki zwa goḷufu, baisigira, thuthuthu, luṱingo, mapala a muḍagasi, zwifhaṱo zwa tsimbi u fana na mapala na phaphapha/windimiji.
- Arali vha nga ngomu musu hu na maḍumbu vha so ngo dzula tsini na mafasiṱere. Vha so ngo:
 - Fara tshithu tsha tsimbi,
 - Shumisa tshishumiswa tsha muḍagasi,
 - Shumisa luṱingo,
 - ṱamba bafuni kana shawarani.
- Arali vha tshi khou tshimbila kha vha dzule goloini.
- Vha so ngo bambela musu hu na mvula ya mibvumo.
- Vha so ngo tamba mutambo musu hu na mvula ya mibvumo. Vhathu vhane vha tamba khororo na vharei vha khovhe vha kha khombo khulwane.

Hu tshe na mihumbulo yo fhambanaho nga vhaḍivhi ho fhambanaho nga ha uri ḍumbumazwikule li vhangwiwa nga mini, fhedzi vhanzhi vha tendelana kha uri li itiswa nga u mona hu gonyelaho nṱha hune ha vha hone kha gole hu re na maanḍa. Sa zwenezwo, ḍumbumazwikule li bvelela kha gole na u tshimbila li tshi vhone sa faineḷe i bvaho makoleni i tshi ya fhasi mavuni. Li dzhia zwivhumbeo zwo fhambanaho nahone tshiṱwe tshifhinga li vhone sa faineḷe tsekene, u fana na siḷinda na uri tshiṱwe tshifhinga li nga thambo yo ṱembelelaho u bva makoleni u ya fhasi. Faineḷe ine ya vhone i na maroṱha a maḍi ane a vhuṱbwa kha faineḷe zwo

itwa nga muluḡeo. Tsini na fhasi hune ha vha na buse, maḡari na maḡwe matzhakatzhaka zwi fhufhiselwa nḡha. Kanzhisa hu vha hu na tshidumbumukwe tsha maanḡa.

Phimakati/Dayamitha ya faineḡe i fhasi ha tshikati nga mithara i si gathi ya ḡana, fhedzi maḡwe maḡdumbumazwikule ndi mahulwane nga phimatshikati i fhiraho 1 km. Kutshimbilele kwa muya kha ḡumbumazwikule ku vha hu saikiḡoniki, nga inḡwe nḡila kha Lurumbu lwa Tshipembe, muya u rwela tshiwatshini u mona nayo. Kanzhisa ḡhodzi ya faineḡe i kwama fhasi lwa mithethe i si gathi, fhedzi ho ḡi vha na nyimele dze dza vhonala he ya vha i fhasi lwa tshifhinga tshi fhiraho awara.

Gumofulu ya luvhilo lwa muya kha ḡumbumazwikule kanzhisa lu vhukati ha 120 na 360 km/h, fhedzi u a vha na maanḡa a fhiraho 432 km/h. Mutsiko kha faineḡe u vha u fhasi u fhira mutsiko wa dzingamufhe u mona nayo.

Tshinyalelo ya ndaka kanzhisa i vhangwiwa nga muya wa maanḡa, vhuhulu musi u tshi khou vhudzula kha 144km/h. Phambano ya mutsiko nga ngomu na nga nḡa ha ḡumbumazwikule na yone i a kona u ita tshinyalelo, nga maanḡa zwifhaḡo zwine mafasiḡere a re kha tshifhaḡo o valiwa. Musi ḡumbumazwikule ḡi tshi tshimbila na tshifhaḡo itsho, mutsiko kha tshifhaḡo u vha u nḡha u fhira mutsiko u re nga nḡa. Phambano ya 69hPa i ita mutsiko wa siliḡi ya mithara 3 nga 3 une wa lingana na tshileme tsha vhunzhi tshi fhiraho 6 000 kg. Tshileme itsho tshi ita uri hu vhe na tshinyalelo khulwane kha dziḡwe nyimele lune ḡhanga ya nḡu yoḡhe i nga hwaliwa na

dzimbondo dza wela matungo.

Mafhungo a takadzaho nga ḡumbumazwikule ndi mubvumo wo khetheaho u re nḡha une wa itea. Vhathu vho no vhuyaho vha u pfa vha ḡalutshedza mubvumo uyo sa u pfalaho u nga “zwidimela zwa zwigidi” “mubvumo wa ḡotshi dza miliḡoni” kana “mubvumo wa dzhethe”.

Tshivudzo dza ḡumbumazwikule

- Musi vha tshi vhona ḡumbumazwikule, kha vha shavhele kha tshifhaḡo tsho tiwaho kana vha ye vhukati ha nḡu yavho vha dzule nga fhasi ha fanitshara yo kwaḡhaho, u fana na ḡafula.
- Kha vha tse goloini, dzikharavane na nḡu dzine dza tshimbilwa nadzo, sa izwi zwi tshi nga hwaliwa, u wiswa na u tshinyadzwa nga maḡdumbu na zwikengevheḡa zwine zwa khou fhufha.
- Kha vha bvele kule na mafasiḡere, sa izwi ngilasi dzine dza khou fhufha na zwikengevheḡa zwi tshi vhanganga mpfu nnzhi.
- Vha so ngo lingedza u shavha ḡumbumazwikule nga goloi, kha vha tse goloini nga u ḡavhanya vha wane fhethu hune vha nga khuda hone.
- Arali ḡa vha wana nḡa, kha vha eḡele fhasi dindini kana hu re fhasi fhedzi vha ḡhogomele muḡalo arali hu na mvula khulu.

3. ḡumbumukwe ḡa ḡhrophikhaḡa

Nga nḡa ha ḡumbumazwikule, hu na inḡwe nyimele ya mutsho une wa kanganyisa une wa itea kha dzingamufhe nahone u ḡivhea nga madzina o fhambanaho kha mashango o fhambanaho. Afha ri khou amba nga ḡumbu ḡa ḡhrophikhaḡa ḡine ḡa ḡivhea kha ḡa Afrika Tshipembe sa ḡumbumukwe ḡa ḡhrophikhaḡa, ngeno Amerika vha tshi ri ndi harikheini. Asia ḡi ḡivhea sa thaifuni.

ḡumbumukwe ḡa ḡhrophikhaḡa ḡi ḡuḡuwedza mutsho wa Afrika Tshipembe, nga maanḡa ḡi vha hone musi tshilimo tshi tshi vho ya u fhela, tsini na ikhweitha/malinganye, nḡha ha Ḋanzhe ḡa India vhukati ha 5°S na 10°S. U thomani ḡumbu ḡo vha ḡi tshi tshimbila nga zwiḡuku kha sia ḡa devhula vhukovhela thungo ha ikhweitha, fhedzi nga murahu ḡa thoma u tshimbila nga luvhilo u ya kha devhula vhubvaḡuvha ḡi tshi khou ḡuḡuwedzwa nga muya wa vhukovhela wa maanḡa. Lwanzhe lu dudelaho lwa ḡhrophikhaḡa lu ita uri muya wo ḡukalaho u dudelaho u gonye zwine zwa ita uri hu bvelele sisiḡeme ya mutsiko muḡuku i re na muḡimuwo muhulwane na u vhumbiwa ha makole nḡha kha vhupo honoho. Tshivhalo tshihulwane tsha fulufulu ḡa mufhiso, une wa ḡivhea sa mufhiso wo engedzedzwo, une wa bvelela nga tshifhinga tsha muluḡeo na u shuma kanzhisa sa tshiko tsha fulufulu ḡa ḡumbumukwe ḡa ḡhrophikhaḡa.

Kha lurumbu lwa Tshipembe muya une wa mona na ḡumbu u monela tshiwatshini na makole a bvelela u nga tshipirinḡi a tshi khou monela tshiwatshini na muya wa vha ḡumbu. Makole a no nga tshipirinḡi ane a vha a makolemvumi/khumuḡasi na a khumiḡonimbasi ane a swika kha vhunḡha ha 12km a nga

phaḡalala tshikhala tshi linganaho 700km. Ḋumbumukwe ḡa ḡhrophikhaḡa ḡi nga fhedza maḡuvha a 9, fhedzi kha nyimele dzo kalulaho ḡi nga fhedza vhege 3 u swika kha 4.

Ḋumbumukwe ḡa ḡhrophikhaḡa na ḡone ḡi na dziḡwe mbonalo. Vhukati ha ḡumbu muya wo oma nahone u tsa u bva nḡha u tshi ya fhasi mavuni. Izwi zwi ita uri vhupo vhune ha sa vhe na makole na hune muya wo dzika. Afho fhethu hu vhidzwa u pfi ḡiḡo nahone ho ḡanḡavhuwa u bva kha 30 u swika kha 50 km. Musi ḡiḡo ḡo dzika, vhupo u mona na ḡiḡo vhu vha vhu so ngo dzika. Afha muya wa maḡdumbu u vhudzula nga luvhilo lwa vhukati ha 120 u ya kha 200km/h.

Ḋumbumukwe ḡa ḡhrophikhaḡa ḡi dovha ḡa vha na mvula khulu ine ya vhanganga muḡalo. Muya wa maḡdumbu u dovha wa ita uri hu vhe na magabelo mahulu na lutsinga lu swikaho kha mithara dza 12 zwine zwa nga vhanganga tshinyalelo khulwane kha ḡorobo dza khunzikhunzini.

Musi ḡumbumukwe ḡa ḡhrophikhaḡa ḡi tshi dzhena shangoni, ḡi tumula tshiko tshaḡo tsha fulufulu na khuḡhano ine kuvhudzulele kwa muya ku ita uri maanḡa a ḡumbu a tsele fhasi u swika ḡi tshi tou phaḡalala tshoḡhe.

Nwaha muḡwe na muḡwe mutevhe wa madzina a tshi tevhekana nga alifabete u a ḡwaliwa ane ḡumbu ḡa vhidzwa ngao nga nḡila ine a vhonala ngayo. U thomani madzina a vhafumakadzi o vha a tshi shumiswa. Ḋumbumukwe ḡe ḡa vhanganga khakhathi ndi Domina ḡa Kwazulu Natal ḡe ḡa vhanganga tshinyalelo khulwane nga Phando 1984.

4. Miḡalo

Miḡalo i itea musi maḡi a tshi elela a manzhi kha mielela yo ḡoweleaho u fana na milambo na mielela ya maḡi a mvula. I nga itea musi mvula yo na tshifhinga tshilapfu, nahone mvula i tshi khou nesa kana nga tshivhumbeo tsha miḡalo ine ya tshimbila na mvula dza mibvumo.

Tsivhudzo ya miḡalo

- Arali zwi tshi konadzea kha vha dzule nga ngomu nahone vha so ngo vha vha dzibadani.
- Kha vha thetshelese nḡivhadzo dzo khetheaho kha radio na TV.
- Vha so ngo pfukha milambo na mielela yo ḡalaho hune maḡi a vha nḡha ha magona.
- Kha vha ye hune ha vha nḡha arali zwi tshi konadzea.
- Arali vho hahedzwa nga muḡalo vha goloini, kha vha i sie vha gonye ho itaho tshikwara.
- Nga ngomu ha zwifhaḡo kha vha sudzuluse zwithu zwa ndeme zwi vhe fhethu ho tsireledzeaho hune ha vha nḡha.
- Kha vha dzime muḡagasi hune wa ḡa ngaho kha tshifhaḡo.
- Kha vhuḡo ha mahayani kha vha tsireledze/u pfulusela zwifuwo fhethu ho tsireledzeaho hune ha vha nḡha.
- Kha vha tutshele haya havho nga u ḡavhanya arali hu tshi khou themendelwa uri vha pfuluwe, vha sa athu u hahedzwa nga muḡalo.
- VHA SO NGO VHUYA VHA reila maḡini o thivhaho bada. A vha ḡivhi uri o tsa lungafhani kana arali bada yo kumbiwa.
- Arali goloi ya tsima, kha vha i sie heneffho nga u ḡavhanya vha wane fhethu hune ha vha nḡha.
- Kha vha dzhieles nzele arali hu vhusiku ngauri zwi a konḡa u vhona arali muḡalo u khombo.

5. Mimuya ya maanḡa

Maḡumbu a Geiji a itea kha phendelashango, nga maanḡa a itea nga tshifhinga tsha mvula ya mibvumo nga zwi vhumbeo zwo fhambanaho. Mimuya iyi i itea nga u ḡavhanya nahone i vhangwa tshinyalelo khulwane, nga maanḡa yo vhangwa nga ḡumbumazwikule.

Tsivhudzo ya mimuya ya maanḡa

- Kha vha dzule nga ngomu nḡuni arali zwi tshi konadzea vha dzulele kule na mafasiḡere ane a vulea nga tshifhinga tsha maḡumbu mahulu.
- Kha vha thetshelese radio na TV u wana tsivhudzo.
- Arali vha tshi khou tshimbila nga goloi kha vha ḡogomele maḡumbu ane a khou buḡa badani, nga maanḡa vhukati ha zwifhaḡo.
- Kha vha ḡogomele miri ine ya nga vha yo wa kana mapala a muḡagasi kana matshakatshaka ane a khou fhuffha.
- Zwi kepe zwiḡuku zwi fanela u bva lwanzheni zwa wana vhudzumbamo vhuimangalavha, kunzikhunzini dza mulambo kana kha gombame ḡo tsireledzwaho.

6. Murotho na gammobogo

Mimuya i rotholaho mi-hulwane, u wa ha gammobogo, mvula i xwatudzaho, na thempharetsha i rotholaho zwi vhangwa khombo kha avho vhane vha khou tshimbila kana u tandula nḡa na uri muthu u fanela u ambara nga nḡila i elanaho na murotholo.

Tsivhudzo ya nyimele dza muxwatu

- Kha vha dzule nga ngomu arali zwi tshi konadzea.
- Kha vha thetshelese radio na TV u wana tsivhudzo.
- Arali vha tshi khou tandula nḡa kha vha ambare zwa vhududo.
- Arali hu tshi khou rotholesa, kha vha vale mulomo wavho u itela u tsireledza mafhafhu avho kha muya u rotholaho.
- Vha so ngo nwa halwa, kana zwinwiwa zwi re na khafeini kana u daha arali hu tshi khou rothola lwo kalulaho. Izwi zwoḡhe zwi ita uri hu vhe na haiphothermia na furosithibaithi.
- Kha vha tsireledze zwifuwo kha murotho zwi re madangani.

U reila kha nyimele dza muxwatu

Tsivhudzo ya khwinesa ya u reila kha mutsho u si wavhuḡi ndi u litsha u reila, arali vha tshi kona kha vha litshe vha ḡi engedzele tshifhinga tshilapfu tsha u swika hune vha khou ya hone.

Vhunzhi ha dzigoloi dzi hanganea dzithavhani ngauri a vha sedzi tsivhudzo dza mutsho dzine dza hashiwa kha radio na TV.

Tsivhudzo murotho na gammogo

- Kha vha bve dzingilani arali zwi tshi konadzea.
- Kha vha thetshesele kha radio kana TV u wana tsivhudzo.
- Musi vha tshi khou reila hu re na khuli, kha vha fhungudze luvhilo vha funge mavhone mahulwane. A SO NGO fungeswa.
- Kha vha vhone uri vha khou vhonala.
- Vha so ngo ima vhukati ha bada.
- Kha vha shumise lumeme lwa kha tshauja sa tsumbanjila hu si mutalo wa vhukati, uri vha so ngo tshaisana na golo dzine dza khou da kana vha thithisea nga mavhone mahulwane.
- Kha vha dzulele u shumisa tsha u nokisa na waipara dza windisikirini hune ha vha na khuli uri mafasitere a vhonale.
- Kha vha dzulele u lavhelesa tshikalaluvhilo nahone vha dzule vha kha luvhilo lwa fhasi lu sa shanduki.
- Kha vha humbule uri vhañwe vhareili a vha vhani zwavhuqi kana vha vhonele kule na uri khuli i nga ita uri nga nnda ha bada hu suvhe.
- Kha vha ñee ngafhadzo nga u tjavhanya, na uri musu vha tshi shumisa biriki, vha so ngo tou ima khadzo.

7. Khuli

Khuli ndenya i nga fhungudza kuvhonele kune kwa nga sia hu na u thithisea ha dzigoloi na dzikhombo.

Khuli na mavhone zwi nga itisa uri hu vhe na kuvhonele ku thithiseaho nahone zwi nga vhangha khombo. Ngudo dzo sumbedza uri vhatu vha sedza kha mavhone ane a khou poidza zwine zwa nga vhangha khombo. Zwino kha vha litshe u shumisa mavhone a shishi nga nnda ha musu zwi zwa ndeme.

Tsivhudzo ya khuli

- Kha vha fhungudze luvhilo vha vhe na tshikhala tshilapfu tsha u ima. Vha fanela u vha na tshikhala tshi linganaho zwiraru vhukati havho na golo i re phanda havho.
- Kha vha kande biriki zwavhuqi, arali malinga avho a nga thoma u fara fhasi, vha so ngo tou kandesa biriki.
- Kha vha funge mavhone u itela uri vha vhonele nga vhañwe vhoramimodoro.
- Kha vha ite uri mavhone na zwithivhela muya zwi vhe zwo kunaho.
- Kha vha shumise gere dza fhasi uri i kone u kokodza, nga maanda dzithavhani.
- Kha vha tlogomele maburoho, ngila dza u fhira nga ntha nga maanda kha bada dzi tshimbileswaho, dzine dza do thoma u vha na muxwatu. Arali ho nukala, vha nga wana muxwatu vhuponi hune ha vha na murunzi kana bada dzo vuleaho u fana na maburoho.
- Vha so ngo dzhia uri golo yavho i a kona u tshimbila kha nyimele inwe na inwe. Na golo dzi kokodzaho nga malinga maña na dzi kokodzaho nga malinga mavhili dzi nga tanga na vhuqondi nga bada dzi re na muxwatu.

8. U sa dzudzanyea ho kalulaho na lutsinga lwa mufhiso

U rama nga mufhiso: Musi thempharetsha na muñuñu zwi ntha nga tshifhinga tshithihi, vhukoni ha vhatu ha u fholisa muvhili nga u bva biko zwi a fhungudzea. Izwi zwi nga vha khombo vhukuma.

Thempharetsha ya golo i nga fhira digirii dza 10 u fhirisa ya nga nnda. Vha so ngo sia zwifuwo na vhana nga ngomu goloini, nga maanda arali hu tshi khou fhisa.

Tsivhudzo ya nyimele ya u sa dzudzanyea ho kalulaho na lutsinga lwa mufhiso

- Kha vha dzule nga ngomu tsini na fene arali zwi tshi konadzea.
- Vhaaluwa na vhañwa vha fanela u tlogomela nga maanda.
- Kha vha thetshesele radio na TV u wana tsivhudzo.
- Kha vha litshe u shuma mishumo i lemela ho ya nga nnda.
- Kha vha litshe u tamba mitambo.
- Kha vha ambare zwi ambaro zwi sa fhisi.
- Kha vha nwe zwiluqi zwinzhi, HU SI halwa, sa izwi halwa vhu tshi fhedza maqi muvhilini.

9. Nyimele dzine dza ita uri mulilo u phadalale

Musi ho vha na tshifhinga tshilapfu tshe ha vha hu si na mvula khathihi na u vha na muya u fhisaho wo omaho; mulilo wa daka u nga funga na u phadalala nga u tjavhanya. Mililo ya daka i itea nga maanda tshilimo. Muya u ñanisa mulilo wa daka.

Musi hu tshi itwa tsivhudzo nga vha Tshumelo ya Mutsho ya Afrika Tshipembe, zwi vha zwi si ho mulayoni u vhasa mulilo nnda.

Tsivhudzo ya nyimele dzine dza ita uri mulilo u phadalale

- Kha vha thetshesele radio na TV u wana tsivhudzo.
- Vha so ngo vhasa mulilo fhethu ho vuleaho.
- Vha so ngo posa zwitommbi zwa fola nga nnda ha golo kana dakani.
- Vha so ngo posa mabodelo dakani a nga funga mulilo.
- Kha vha vhide mulilo muñwe na muñwe nga u tjavhanya.

Weather lines: 082 162

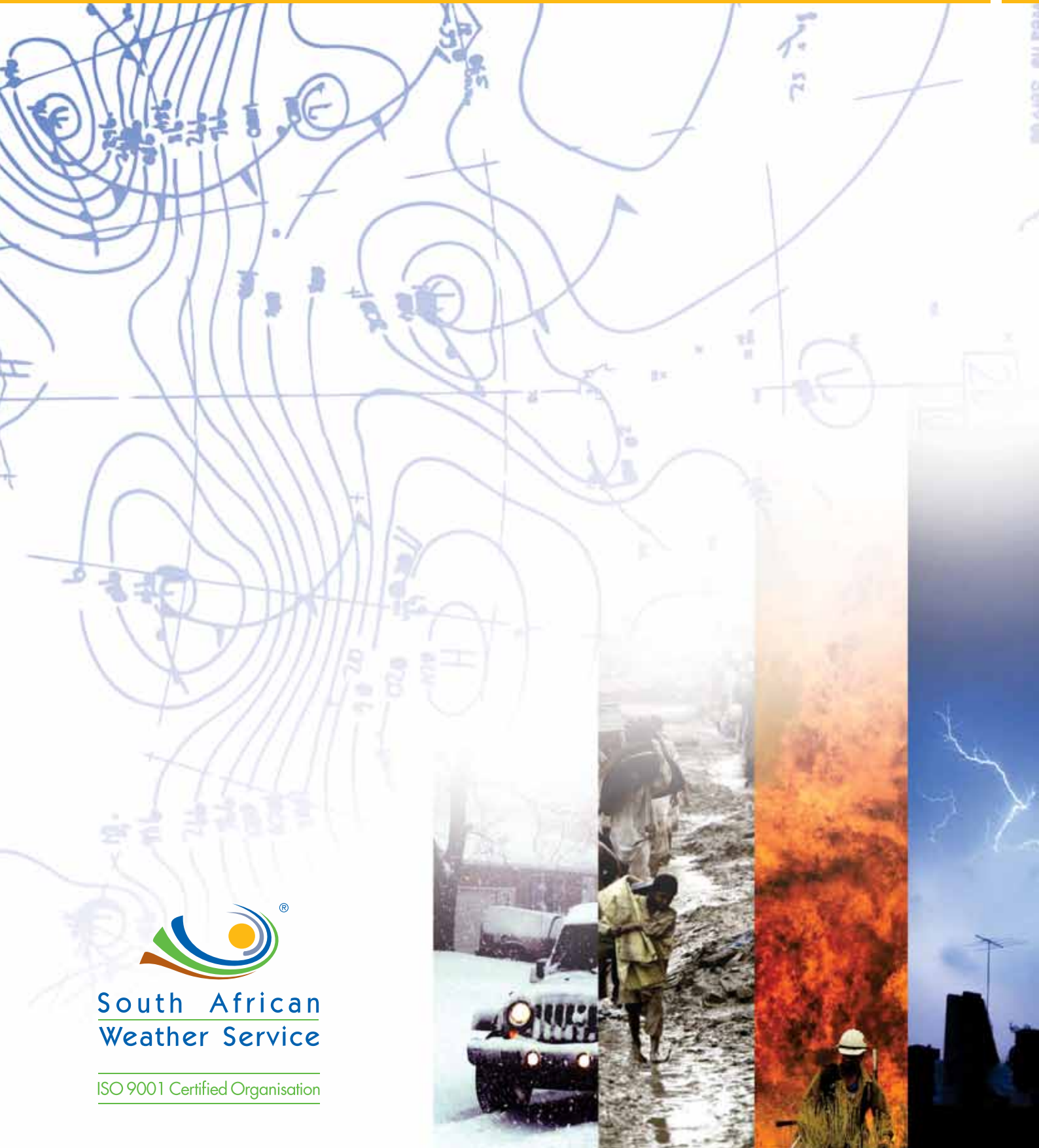
083 123 0500

SMS Service: *120*555#

Website: www.weathersa.co.za

Mobile Web: www.weathersa.co.za/m

Follow us on Twitter: @SAWeatherService

South African
Weather Service

ISO 9001 Certified Organisation